

Oponentský posudek

doktorské disertační práce JUDr. Pavla Pechance: „Přímá demokracie v České republice“, Karlova univerzita v Praze, Právnická fakulta . Praha 2011, str. 201

V prosinci 2011 jsem byl vyzván k podání oponentského posudku disertační práce JUDr. Pavla Pechance na téma: Přímá demokracie v České republice. Zákon o vysokých školách v § 47 požaduje, aby doktorský studijní program byl zaměřen na vědecké zkoumání a samostatnou tvůrčí činnost v oblasti výzkumu nebo vývoje. Obhajoba disertační práce, kterou se studium doktorského studijního programu končí, má prokázat schopnost a připravenost k samostatné činnosti v oblasti výzkumu a zároveň i původní a uveřejněné výsledky nebo výsledky přijaté k uveřejnění. Z tohoto pohledu jsem vypracoval oponentský posudek a zaměřil jsem se zejména na ty otázky, které splnění výše uvedených zákonných požadavků na práce tohoto druhu prokazují.

I.

Volbu tématu považuji za odpovídající pro disertační práci. Není mnoho otázek, které by se s takovou vytrvalostí znovu a znovu v českém politickém prostředí nastolovaly, aby se jejich řešení posléze znovu a znovu odkládalo. I proměnlivost a názorová nekonzistentnost parlamentních stran, od jednoznačného odmítání jakékoliv formy přímé demokracie až po podmiňování zásadních rozhodnutí souhlasem učiněným v celostátním referendu, jsou pro recentní ústavní historii samostatné České republiky příznačné.

II.

Při pracích tohoto druhu se zpravidla předpokládá, že autor učiní alespoň stručný nástin přehledu základní literatury, která se tématem či souvisejícími otázkami zabývá a po té s touto literaturou i odpovídajícím způsobem pracuje. Disertant sice klasický obzor literatury nepředestřel, ale předložená práce se opírá o literární aparát v rozsahu 80 titulů, na které je odkazováno v 504 poznámkách pod čarou. Autor v zásadě dodržuje citační pravidla, výhradu mám k citaci právních předpisů, což sice rozhojňuje poznámkový aparát, ale v případech

popisu platné právní úpravy by měly být uvedeny přímo v textu. Připomínku mám rovněž k zavedené praxi nepřiznávání autorství jednotlivým členům autorských kolektivů a k záměně stran citovaného díla celkovým počtem stran (s. 50,52, 53, 73).

Domácí literární produkce k tématu není rozsáhlá, monografie na dané téma v posledních dvaceti letech nebyla zpracována žádná, nejdůležitější časopiseckou produkci autor disertace využil v zásadě veškerou. Zahraniční literatura byla použita až na výjimku v českém či slovenském překladu. S ohledem na stejné či podobné podmínky transformačních procesů po roce 1989 mohla být použita i literatura polská či slovenská.

III.

P. Pechanec rozdělil práci do pěti částí, které dále dělí až do čtyř úrovní. Po úvodu se věnuje pojmu demokracie, snaží se postihnout určité historické etapy vývoje demokracie, počínaje athénskou demokracií (zde lze jen litovat, že nevyužil výborné monografie Bleickenovy, Athénská demokracie, Praha: OIKOYMENH, 2002) až po současnost. Charakterizuje demokracii reprezentativní a přímou a pokládá si otázku, proč je přímá demokracie v mnoha moderních demokratických státech zcela běžným, byť subsidiárním institutem demokracie reprezentativní. K formám přímé demokracie řadí petice, referendum (všelidové hlasování), lidovou iniciativu, plebiscit a odvolání (recall).

V další části se v sevřené, koncizní podobě snaží zachytit historický přehled institutů přímé demokracie na území dnešní České republiky. Snaha po úsporném, přehledovém popisu jej místy zavádí na tenký led zjednodušení. Tu mám na mysli např. jím kritizovanou koncepci vlády shromáždění podle ústavy z roku 1960, resp. podle ústavního zák. č. 143/1968 Sb., o československé federaci. Stejně tak podrobnější rozbor by si zasloužila jen zmíněná právní úprava odvolávání poslanců tehdejších zastupitelských sborů.

Jádro práce tvoří rozbor institutů přímé demokracie v Ústavě České republiky a v Listině základních práv a svobod. Je pochopitelné, že se autor nemohl vyhnout jedinému dosud uskutečněnému celostátnímu referendu, kterým se rozhodovalo o přistoupení České republiky do Evropské unie a popisu právní úpravy obecního a krajského referenda.

Za záslužnou považuji Pechancovu analýzu legislativních pokusů o úpravu referenda (jejich číslo je úctyhodné a samo o sobě má vypovídací hodnotu), počínaje návrhem předloženým Janem Kryčelem, předsedou Hnutí za samosprávnou demokracii, a konče sociálnědemokratickým návrhem o obecním referendu.

Oceňuji rovněž snahu po korektním uvedení a rozboru argumentů svědčících pro přímou demokracii a její instituty, stejně jako argumentů protichůdných. Na druhou stranu však P. Pechancovi vytýkám, že je až příliš skromný v artikulaci vlastního názoru a čtenář tak na autorovo stanovisko o vhodnosti či účelnosti zavedení přímé demokracie do právního řádu jen usuzuje mezi řádky. P. Pechanec si až zbytečně úzkostlivě střeží pozici, že otázky politické mu hodnotit nepřísluší. Úkolem teoretické práce však v oboru ústavního práva (a nejen v něm) má být podle mého soudu poskytnout společenské praxi pro rozhodování variantní návrhy s upozorněním na přednosti, nevýhody či účelnost jednotlivých alternativních řešení, a to i s autorovou přidanou hodnotou ve formě jím preferovaného řešení.

Vědecké poznatky disertanta vyúsťují v některé návrhy de lege ferenda. Tuto část práce považuji za velmi zdařilou. Zejména tu pasáž, která se věnuje přímé demokracii ve vztahu k moci soudní. S některými návrhy lze polemizovat, aniž by si oponent činil nárok na jediný správný názor. K takovým patří např. úvaha, zda by lid formou petice nemohl požadovat zahájení kárného řízení se soudci či státními zástupci (s. 174).

IV.

Pokud jde o požadavek publikace získaných poznatků v odborném tisku nebo jejich přijetí k uveřejnění, je třeba pozitivně hodnotit skutečnost, že celá práce Pavla Pechance byla publikována již v loňském roce nakladatelstvím Wolters Kluwer ČR, v jeho ediční řadě právních monografií, ISBN 978-80-7357-700-1.

V.

Součástí posudku má být i posouzení formy, kterou je práce zpracována. Oceňuji autorovu schopnost čtenáře zaujmout, práce je psána kultivovaným jazykem, v textu se až na malé výjimky neobjevují chyby a překlepy.

VI.

Závěrem konstatuji, že disertační práce JUDr. Pavla Pechance je zpracována způsobem, který umožňuje její jednoznačné doporučení k obhajobě. Autor prokázal schopnost samostatné práce s literaturou i právními předpisy, schopnost formulovat závěry i návrhy de lege ferenda. Splnil i nezbytnou podmínku publikace celé práce před její obhajobou.

Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji, aby byl jejímu autorovi v případě jejího úspěšného průběhu a po splnění podmínek stanovených v ustanovení § 47 zák. č. 111/1998 Sb., o vysokých školách, **udělen titul „doktor“ (ve zkratce Ph.D.)**.

Doc. JUDr. Jiří Jirásek, CSc.

V Olomouci 25. ledna 2012